

Т.І. Кірєєва

Донецька державна музична академія ім. С.С. Прокоф'єва, Україна

ОБРАЗИ ЧАСУ У ПРОСТОРИ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

У статті розкривається думка, що відродження духовної спадщини, звернення до глибинних шарів культури, мистецтва Всесвіту стало яскравою ознакою Нового часу. Ставиться проблема найфундаментальніших категорій мистецького мислення, простору і часу. Висловлюється переконання, що просторово-часовий категоріальний тандем слугує дієвим вектором формування естетичного простору, адекватного баченню світу та людини в ньому протягом тисячоліть.

Автором статті ставиться проблема найфундаментальніших категорій мистецького мислення – категорій простору і часу. Темпоральні та спатіальні прояви, певні закономірності їх функціонування, діалектика співвідносності просторово-часового континууму в контексті історичних зумовленостей, коло проблеми, що розглядається. Висловлюється переконання в тому, що просторово-часовий категоріальний тандем слугує дієвим вектором формування естетичного простору, адекватного бачення світу та людини в ньому протягом тисячоліть.

Через категорії «простір і час» фіксуються найрізноманітніші прояви системи мистецького мислення, поєднується старе з новим, виявляється процес трансформації часового чинника до рівня його первинного прояву, модернізація визначальних рис, новий рівень функціонування та осмислення постійних імпульсів творчості, а також зміни у науковій картині світу, нові форми осмислення темпоральності і спатіальності, поза якими не може існувати феномен мистецтва. Час активізує увагу до просторової проблеми в теоретичному та історичному вимірах:

1. Еволюція просторово-часових співвідношень у мистецтві [1, с. 8].
2. Акцентуація принципів часового виміру мистецтва в переломні епохи [2, с. 54].
3. Показ найрізноманітніших рівнів упорядкованості, який веде до визначення процесу мистецтва через часові, просторові категорії [3, с. 84].

На думку Н. Герасимової-Персидської, розглядати суть просторово-часової проблематики варто з ряду загальних закономірностей, «серед яких перша – спрямування теоретичної думки в бік проблеми просторовості» [2, с. 55]. У науковому відношенні витоки образотворчої діяльності людини належать до невичерпних і завжди привертають увагу дослідників.

Видатний давньогрецький філософ, вчений-енциклопедист Демокрит стверджує, що усі мистецтва зумовлені плином часу, потребами і обставинами. В античних джерелах використовувалося поняття «мімезис», наслідування, різні аспекти якого розглядали піфагорійці, Демокрит, Ксенофонт. Далі вчення розробили Платон і Аристотель. Платон вважав мистецтво недостовірним наслідуванням природі і лише копією копій ідеально суцього, вказав на певну залежність між станом суспільства і мистецтвом, не заперечував виховний вплив мистецтва, започаткував традицію соціальної критики, яку продовжили Августин, Руссо, Ніцше. За Аристотелем мистецтво відтворює дійсність через наслідування, художнє узагальнення, фарби, форми, ритм, гармонію, пізнання прообразу тощо. Вчений довів «пізнавальне значення мистецтва, заснував реалістичну художню традицію» [4, с. 25]. У поглядах Платона і Аристотеля простежуються наступні історичні тенденції філософ-

ського аналізу сутності мистецтва і художньої творчості. Розробку теорії наслідування продовжували Л. Кар, Ж. Д'Аламбер, О. Конт; загальної теорії гри – Ф. Шіллер, Г. Спенсер, К. Гросс, Й. Хейзінг. Походження мистецтва обґрунтував Г. Плеханов як наслідок трудової діяльності суспільної людини, потребу суспільства передавати певні практичні навички дітям.

Найдавніша форма образотворчого мистецтва, що передбачала природну просторовість, мураль, опанована людиною за допомогою малюнка і пластики. Муралізм – поліфункціональне явище духовної культури, свідченням є малюнки, рельєфи, прадавні витвори пластики з печер, гротів від Піренейських до Уральських гір. Визнання ідей палеолітичної давнини ініціював французький археолог Б. де Кревер де Перт. Вчені Е. Ларте і Г. Крісті здійснили розкопки в палеолітичних печерах Південно-Західної Франції. До малих форм належать невеличкі за розмірами зображення періоду верхнього палеоліту, виконані в об'ємі круглої скульптури або у плоскому відтворенні, гравіровка на поверхні бивня, рога, кістки, гальки, вапнякової плитки. Незважаючи на мініатюрність, вони мають риси монументального узагальнення. Різновид скульптури малих форм, коропластика, виробництво глиняних статуеток за формою і опаленням. До провідних напрямів образотворчої діяльності людини належали палеолітичний анімалізм і антропоморфний комплекс. Вони набули образно-алегоричного вираження у трьох системах – сюжетній, реалістичній, знаковій і ритмічно-орнаментальній, які у єдності передають інтелектуальну структуру верхньопалеолітичної творчості [5, с. 101]. Печерне мистецтво – найдавніші натуралістичні зображення – відбитки рук, серії прямих і хвилястих паралельних ліній, проведені пальцями по сирій глині: «макарони» і «меандри»; палеолітичне гравірування, розписи, барельєфи, витвори із глини, «картинні галереї», які досягають доби льодовиків. Образотворчий палеолітичний досвід поєднує яскраві художні досягнення людини: стадо бізонів, поліхромний ансамбль, втілення трисюжетної групи тварин.

У процесі становлення художньої творчості палеолітичної людини першочергове значення має розвиток мислення, набуття здатності художньо-образного відображення дійсності. Поступово удосконалювалися декоративно-зображувальні елементи, геометричні знаки, орнамент; відчуття ритму, симетрії, правильної форми; просторове бачення, здатність до асоціювання, фантазія. Вчені вважають найголовнішим у становленні Homo Sapiens «феномен творчої волі» як визначальну ознаку людських якостей [6, с. 39], «розгортання людськості у часі й просторі» [7]. Однією з особливостей первісного мислення є його позачасовість, прагнення осягнути світ водночас як синхронну і діахронну цілісність. Людина палеоліту або раннього кам'яного віку була художником чуттєвої культури, довершеним у відтворенні предметів довкілля, які його першочергово цікавили: сцени полювання, тварини. Людина енеоліту, більш розвиненої культури пізнього кам'яного віку, – переважно художник ідеаціональної культури, її творчість майже не вмщувала риси чуттєвої культури. Сутністю, формою і змістом символічні мистецтва «виражають основне спрямування – ідею Бога, космічну ідею неперервності часу і простору, “тобто ідеї Вічності”» [8, с. 326].

В Україні добу неоліту, V – III тис. до н.е., Трипільську, Зарубинецьку, Черняхівську культури відкрив український науковець, чех за походженням, В. Хвойка. Досліджуючи різночасові пам'ятки, вчений дійшов висновку, що населення Подніпров'я розвивалося безперервно, культури змінювалися, доповнювали одна одну на шляху історичного поступу. Символіка трипільського мистецтва: сонце, коло, навкісний хрест, дерево життя, ромб – органічна складова орнаменту багатьох жанрів українського народного мистецтва. Головним міфологічним персонажем у період матріархату вважається давній «образ Матері – прародительки сім'ї, покровительки роду та домашнього вогнища» [9, с. 95]. Культ Великої

Богині-Берегині, епоха бика, епоха коня втілювали благодійні сили. Такі уявлення властиві для давніх єгиптян, вавилонян, індусів, давнього населення Криту, греків і виявляються в легендах і творах мистецтва. У Єгипті Апіс – чорний бик з білою плямою у формі півмісяця на чолі; Гатар – богиня родючості з головою корови, крилаті бики зустрічаються також і в культурі Передньої Азії. За легендою давньогрецький бог Зевс перетворився на білого бика і викрав Європу – доньку фінікійського царя Агенора і Телефаси. Викрадення Європи виявлено у живописних зображеннях у Помпеях, до цієї теми звертались великі митці: Тінторетто, Веронезе, Тіціан, Рембрандт, Тьєполо. Образ жіночого антропоморфного божества, образ родючості Землі, яка вступає в шлюбні зв'язки з небесним драконом, простежується у Трипіллі й синхронних з ним культурах Південної Європи, західної частини Малої Азії. Дослідники: В. Даниленко, Ю. Шилов, М. Чмихов, Б. Михайлов, М. Веселовський, О. Бадер, М. Рудинський зазначили, що без метода реконструкції уявлень давніх людей, їх територіально-хронологічної динаміки і зіставлення археологічних даних з етнографічними та писемно-історичними символами, неможлива достовірність визначення системи вищого космогонічного рівня розвитку.

Керуючись цим методом, В. Даниленко розглянув духовні засади індоєвропейських культур Євразії, включаючи Прибалтику, лісову зону Східної Європи. За його припущенням, характерний для прильодовикової зони Старого Світу для Трипілля, образ Великої Матері, традиції жіночої природи вмираючого і воскресаючого божества, «небесного дракона», належать до індоєвропейської культури [10, с. 34].

Послідовники вченого зазначають специфічну подібність календарів, певну спорідненість божеств «Неба», граматики, лексики, імен дохристиянських богів індусів та індоєвропейців. Наприклад, Зевс-Дзеус-Дия споріднений з кельтським Дис, слов'янським Див, іранським Дев, індійським Діаус. В усіх випадках первісне значення імені – «День» – «Світле Небо» [11, с. 249]. Спробу розглянути слов'янську цивілізацію здійснив Ю. Шилов. За його концепцією етнокультурне ядро індоєвропейських народів з VII тис. до н.е. становили аратти, лелеги, пелазги, іліони, гелони, венеди, етруски, русичі. Вони співіснували, змішувалися зі спорідненими племенами аріїв, греків, італійців, кельтів, германців, фракійців та інших народів, але з часу «Троянської війни, за Геродотом початком писемної історії Європи, вказаний родовід забувається» [11, с. 219]. Традиція Сонцеподібної країни землеробів проіснувала до Київської Русі і вміщувала, за даними арабських мандрівників IX – X ст., князівство Арсанію зі столицею Арта. Наскельні рисунки, написи Кам'яної Могили дають підстави стверджувати факт існування найдавнішої писемності і розшифровка її – «історія розпочалася з Арти, терени Майбутньої Русі від початку знаходилися в ареалі формування найдавнішої цивілізації планети Землі» [11, с. 222].

Глибину образу Космосу засвідчують орнаментальні солярні знаки, виявлені у численних малюнках при розкопках Кам'яної Могили біля річки Молочної, що впадає в Азовське море, а також Висока Могила, яка має дванадцять променів-доріг за кількістю місяців року. Відомі різні гіпотези багатофункціональності пірамід Єгипту та курганів України: їх спорудження з обводненням, каналами з метою утвердження життя, символ Всесвіту – закодоване знання, зерно зберігає тепло людини, а засипане на току, виблискує золотом під промінням Сонця і за формою нагадує піраміду. Золота скіфська пектораль вважається «зображувальною програмою, яка втілює ідею єдності, образ узагальнень світового мистецтва» [12, с. 150], виявлена при розкопках Товстої Могили біля Дніпропетровська. Вчений Б. Мозолевський проаналізував художні особливості пекторалі у взаємозв'язку з іншими подібними витворами, особливими видами прикрас – золотими мистецькими шедеврами: скіфи на пекторалі і вершники на гребені IV ст. до н.е. В Україні антропоморфна скульптура пройшла складний шлях розвитку, її стиль і зміст

змінювалися у різні епохи. Відомі 300 антропоморфних кам'яних стел мідного віку. Відповідно до іконографії простежуються три основні типи стел-статуй: казанківський, наталівський, єзеро-тірітакський. До казанківського типу належить скульптурне зображення, яке характеризує гармонічна видовженість форми, горда постава і грізний погляд; кисті рук з піднятим догори високим пальцем складені на животі; предмети озброєння: бойова сокира-молот, лук, сагайдак; фігурки тварин, палиця-гирлига – символ володаря стад. У Стародавньому Дворіччі гирлига – основний атрибут владних регалій єгипетських фараонів і вельмож. Наталівський тип від усіх інших стел-статуй вирізняє положення рук, які сильно зігнуті в ліктях і піднесені догори; кисті рук з розправленими пальцями притиснуті до грудей; голова посажена низько, втягнута в плечі; кількість озброєння менша, ніж в інших стелах. У загальному виразі стан обличчя – поклоніння, покірливість. Єзеро-тірітакський тип стел-статуй характеризує масивність і приземкуватість; голова втягнута в плечі, положення рук зовсім інше, вони вільно звисають донизу, кисті з розправленими пальцями розташовані у ділянці живота, на спині вирізьблені сокири-молоти, за поясом – палиця-гирлига. У першому типі стел – можливо, «образ вождя, повелителя; у другому – ймовірно, зображення служителя культу, шамана; у третьому – передають образи можновладців» [13, с. 18].

Вчені І. Русанова, В. Тимошук відкрили давньослов'янське святилище на горі Богит, поблизу Тернополя, і вбачають певну подібність Збруцького ідола і чотириликого Святовита, який вважався язичницьким богом Сонця у слов'ян, пізніше – це бог родючості. Для виготовлення язичницьких кумирів, Перуна та інших божеств, використовувалось дерево. Бог грому і блискавки – Перун; небо перебувало у володінні Дажбога – уособлення ранкового сонця, втілення символу Світла; божество вітру – Стрибог; у дальноруських літописах згадується Хорс, який зіставляється з Сонцем; покровитель домашніх тварин «скотний бог» – Волос, Велес, ще вважався богом багатства. Віщого Бояна називали Велесовим внуком, у «Слові о полку Ігоревім» вітри названі Стрибоговими онуками, які стрілами віють з моря. Єдиним жіночим божеством давньоруського пантеону є Мокош, близька грецьким мойрам, германським норнам, «вони прядуть нитку долі». Згідно з книгою Буття кожне божество опікується певним днем тижня. Неділя – день Стрибога, понеділок – день Волоса, вівторок – день Хорса, середа – день Дажбога, четвер – день Перуна, п'ятниця – день Мокоші. Дохристиянські вірування предків охоплюють значний історичний період.

Розглядаючи еволюцію вірувань індоєвропейців, вчений М. Чмихов довів, що язичництво виникло не тільки як найдавніша система світогляду, але і як система Космічного світогляду. Виходячи з концепції пассіонарності, Ю. Шилов припустив, що однією з жертвних цілей було спорудження давніх обсерваторій, які символізували прорив людства в Космос. Прикладом слугує «космічний мандрівник» із Високої Могили і безліч подібних зображень, які інтуїтивно втілювали осмислювані уявлення давніх мудреців-пассіонаріїв про глибинний зв'язок людини з нескінченним Всесвітом.

Подібно до того, як у світовій цивілізації кожна окрема країна або історична епоха відіграє значущу смислотворчу роль, культура країни формується взаємодією її історико-географічних складників. Одним з масштабних і багатих регіонів України є Дике поле. Великий степ пройшов гігантський шлях від інтенсивного заселення 40 тисячоліть тому (в епоху пізнього мезоліту, раннього і середнього неоліту VII – V тис. до н. е.), через змінність поколінь кочовиків (кіммерійці, скіфи, готи, гуни, сармати) до заселення степу словенами. «У історії нічого не закінчується раптом і нічого не починається раптом, нове починається в той час, коли старе продовжується» [14, с. 652]. Спираючись на археологічні дані, вчені: Д. Багалеї, Н. Бранденбург, В. Городцев, Н. Макаренко, Є. Трифільов,

В. Харламов скрупульозно відтворюють історичне минуле. Знайдено гостродонний горщик III тис. до н.е., загадкові знаки на якому можна розглядати як зразок невідомої стародавньої писемності. Здобуті дані засвідчують сліди мустьєрської та неандертальської культур: кам'яна, крем'яна зброя. Про життя племен кімерлінів згадується у стародавніх літературних джерелах, наприклад, «Одиссеї» Гомера, творах давньогрецького історика Геродота. У 772 – 715 рр. до н.е. кіммерійці отримали перемогу над військами Руссі I, царя Урарту, і цей факт зафіксований у асирійських клинописах [15]. Азіатський, арабський художній вплив поєднувався з візантійським, тому народи, що населяли степ в V – VI століттях, були знайомі не тільки із золотими, срібними прикрасами, дорогоцінними металами, шовковими тканинами, а й з билинами, легендами, літературними джерелами. Переконаливо була в той час представлена старосхідна історія у книгах арабських письменників, науковців, істориків: Аль-Вакіді (747 – 843) «Історія війн пророка», «Завоювання країни»; Аль-Табарі (838 – 923) «Всесвітня хроніка від створення світу до 914 р.»; Аль-Масуді (? – 956) «Книга попереджень», «Золоті луки». Візантійські історики Середньовіччя: Іоанн Малала «Всесвітня хроніка від Стародавнього Єгипту до Юстиніана»; Іоанн Антіохійський «Хроніка від Адама до початку VII століття»; Георгій Амартел «Хроніка до XI століття»; Іоанн Зонару «Від створення світу до 1118 року» – були добре відомі у Київській Русі й вплинули на слов'янських літописців. Ще набагато раніше скіфи, займаючись землеробством, виплавою і обробкою заліза, виготовляли золоті й срібні вироби. Звертаємо увагу на спільність у назвах річок Кальміус і Кальчик, «каль» у перекладі з татарського означає «золото». Дослідники не виключають можливість видобутку золота у той час і «пов'язують виготовлення скіфами золотих речей з місцевої сировини» [15, с. 15].

Закономірності, темпи відродження є частинами загальносвітового процесу, а визначення етапів еволюції сприяє глибшому розумінню динаміки країн.

Системність генезису полягає у тому, що будь-який народ перебуває у діалектичній єдності з усіма іншими народами. Наприклад, через деякий час сармати витіснили скіфів і вступили у торговельний зв'язок з Римом, Візантією на основі обміну сировини з виготовлення фарб, інших товарів. Відомий факт придушення античної і пізньоскіфської культур Приазов'я германськими племенами готів і споріднених їм етнічних народів з берегів Балтійського моря. Насильно захопивши алано-сарматське і грецьке населення, готи утворили ранньофеодальну державу під владою короля Германаріха у IV ст. В «Історії готів», «De rebus goticis», написаній готським священиком Іорданом, звеличується готське плем'я і готські королі в період краху готського володарювання в Італії. Використовуючи епос готів, Іордан розповідає про походження гунів від «Готських відьом», вигнаних у пустелю, про проникнення гунів у Скіфію слідом за ланню. «Для хроніки світського характеру властиве широке використання народних легенд і сказань» [16, с. 652]. Відбувається зближення народів, які заселяли Приазов'я, поступове споріднення авар, болгар, хазар, печенігів, гунів, готів, слов'ян, греків із збереженням своєї віри, мови і культури.

Накопичення і аналіз джерел, пам'яток ранніх періодів історії людства стає для вчених багатьох наук єдиним постачальником відомостей про культуру давнього часу і простору. Кам'яна голова з Селидового є частиною рельєфу або деталлю архітектурної споруди, подібно середньовічним скульптурам Західної Європи XII – XIII століть: Італії, Франції, Угорщини, що дозволяє припустити можливість культурних зв'язків між північним Приазов'ям та Італією, Венецією [17]. Звертаючись до географічної науки, даних топоніміки Південно-Східної України, у формуванні якої брали участь численні народи, що розмовляли рідними мовами: в античну епоху – синди, мести, іраномовні скіфи, алани; далі – ранні й пізні тюрки; у XVII – XVIII століттях – східні та південні слов'яни,

українці, росіяни, серби, болгари, білоруси, кримські греки, румеї, урули, греки-елліни, німці, молдавани та ін., – виявляємо строкатість етнічних нашарувань, неоднорідність цілого ряду стародавніх назв у топоніміці. «Вони несуть в собі сліди» різномовних впливів: «Калка, Торець, Азовське море, Самара, Міус, Савур-Могила, Бахмут, Берда, Волноваха, Корсунь, Бешеве, Слов'яносербськ, Карань» [18]. У «Київському літописі» описана битва князя Ігоря з половцями у 1185 році і згадується Приазовська річка «Сюурлій», «річка, що знаходиться неподалік від височини».

В опері О.П. Бородіна «Князь Ігор» значна роль відведена половцям, нащадки яких і досі живуть в Україні, Угорщині. До найвизначніших пам'яток українського і світового монументально-декоративного мистецтва належать мозаїки і фрески Софії Київської і Михайлівського Золотоверхого собору.

Уявлення про час, його значення і смисл змінювалися в історії світової і української культури. Античний філософ Платон запропонував два терміни для означення часу: «еон» – вічність, божественний час і «хронос» – земний час, у якому тривалість та міра.

Еон, Хронос, Сатурн, Кала, Тай-Суй у міфології персоніфікували час. Лише в християнських теологічних вченнях єдність простору минулого, сьогодення і майбутнього втілена в ідеї Трійці. Єдність і рівність в іконі «Трійця» А. Рубльова досягли просторово-часового виміру в шедеврї світового мистецтва. Простір і час через стародавню культуру і мистецтво мають спатіально-темпоральні контури, які відповідають на питання «де?», «коли?». Їх образні координати використовуються в філософії, культурології, психології для історичного виміру, розуміння змін у природі і суспільстві, процесу становлення і розвитку людини. Виявлення образності простору і часу стає основою для діалогу з культурними ситуаціями минулого. Далекі світи стають близькими і зрозумілими. «Великий час» (М. Бахтін) у просторі світової культури і мистецтва виводить з далекого минулого різні події, сюжети, цінності, біографії, відновлює їх життєвий смисл, значення, зближує минуле і сьогодення. Образи епох, тисячоліть, їх відкритість до розуміння складають просторово-часові ліки, які приєднують людство до великих змін і спрямовують на передачу, роз'яснення мовою символів сенсу буття Вишньої реальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мейлах Б.С. Проблема ритма, пространства и времени в комплексном изучении творчества / Б.С. Мейлах // Ритм, пространство и время в литературе и искусстве : сб. статей. – Ленинград : Наука, 1974. – С. 3-10.
2. Герасимова-Персидская Н.А. Выход к новым принципам пространственно-временной организации музыки в переломные эпохи / Н.А. Герасимова-Персидская // Музыкальное мышление: сущность, категории, аспекты исследования : сб. статей. – К. : Муз. Україна, 1989. – С. 54-63.
3. Герасимова-Персидська Н.А. Про становлення віршового принципу в музиці / Н.А. Герасимова-Персидська // Українське музикознавство. – Вип. 13. – К. : Муз. Україна, 1978. – С. 84-99.
4. Козаренко О. Українська духовна музика: спогад про майбутнє / О. Козаренко // Artline. – 1998. – № 1. – С. 24-25.
5. Столяр А.Д. Происхождение изобразительного искусства / Столяр А.Д. – М. : Искусство, 1985. – 298 с.
6. Крвавич Д. Феномен творчої волі у житті художника / Д. Крвавич // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Мистецтво і освіта : зб. наукових праць. – Львів : Каменяр, 1998. – С. 335-343.
7. Леві-Строс К. Первічне мислення / Леві-Строс К. – К. : Український центр духовної культури, 2000. – 324 с.
8. Крвавич Д. Універсалізм дизайну як мистецтва ідеї, форми і функції / Д. Крвавич // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта : зб. наукових праць. – Львів : Світ, 2000. – С. 325-338.
9. Пассек Т.С. Периодизация трипольских поселений / Пассек Т.С. – М.; Л. : МИА. – 1949. – № 10. – С. 95-99.
10. Даниленко В.Н. Космогония первобытного общества // Начало цивилизации. Праистория Руси / В.Н. Даниленко. – Екатеринбург : Деловая книга; М. : Раритет, 1999. – С. 7-116.
11. Шилов Ю.А. Праистория Руси / Шилов Ю.А. – М. : Раритет, 1999. – 301 с.

12. Крвавич Д. Скульптура // Українська культура: історія і сучасність : навч. посібник / Д. Крвавич. – Львів : Світ, 1994. – С. 145-176.
13. Телегін Д.Я. Вартові тисячоліть / Телегін Д.Я. – К. : Наукова думка, 1991. – 80 с.
14. Соловьєв С.М. История России с древнейших времен. Кн. 2 / Соловьєв С.М. – М., 1960.
15. Никитин Л.Н. К вопросу о гуманизации древней истории Донецка // Летопись Донбасса / Л.Н. Никитин. – Донецк, 1994. – С. 11-15.
16. Шеллинг Ф. Система трансцендентального идеализма / Шеллинг Ф. – Л., 1936.
17. Привалова О.Я. Каменная голова из Селидова // Летопись Донбасса / О.Я. Привалова. – Донецк, 1994. – С. 16-18.
18. Отин Е.С. Древние географические названия Донбасса // Летопись Донбасса / Е.С. Отин. – Донецк, 1997. – Вып. 1. – С. 12.

Т.И. Киреева

Образы времени в пространстве культуры и искусства

В статье раскрывается мысль, что возрождение духовного наследия, обращение к глубинным пластам культуры, искусству Мира стало ярчайшей приметой Нового времени. Ставится проблема фундаментальных категорий искусства мышления, пространства и времени. Высказывается убеждение, что пространственно-временной категориальный тандем служит действенным вектором формирования эстетического пространства, адекватного видения мира и человека в нем на протяжении тысячелетий.

T.I. Kireeva

Image of Time in the Cultural and Artistic Space

Spiritual renewal and resorting to the deepest layers of the World culture has become the brightest sign of the Modern Age. Now more than ever the ununited world needs solidarity, common understanding, intercourse, creative researches and initiatives. The problem of fundamental categories for art of thinking, space and time is set up. Temporal and spatial manifestations in the context of historical stipulations, and their figured coordinates are used in philosophy, art history and cultural studies for understanding the changes in nature and society. There is given a notation that for millenniums spatial and temporal categorical tandem has been serving as an effective vector for formation of aesthetic space and relevant view to the world and a human being in it. Images of epochs and their understandable character create temporal and spatial fronts, which lead the humanity to the great changes and which explain the sense of Upper Reality by the sign language.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2011.